

SVOJSÍK, JAK HO NEZNÁTE

Letošní září bylo ve znamení 140 let od narození zakladatele skautingu. Připomeňme si ho málo známou pasáží o údajném Svojsíkovu selhání, která je zároveň opakujícím se příběhem našeho hnutí a jeho zadáním s mocí.

ROMAN ŠANTORA – BOBO, VEDOUcí ARCHIVU JUNÁKA SKAUTSKÉHO INSTITUTU

Píše se přelom roku 1917/1918, na Valné hromadě spolku Junák – český skaut to vše. Několik desítek mladých činovníků a činovnic žádá odstoupení vedení celého spolku a také toho dosáhnou. Výsledkem je obměna, které za oběť padl například starosta Čeněk Klika a Svojsík se jen horko těžko udržel. Vlasta Štěpánová (později Koseová) o tom píše v dopise svému budoucímu manželovi: „Nyní po šarvátce – je mi líto některých padlých, ale museli ustoupit schopnějším a agilnějším. Nepotřebujeme více v našem čele figury, ale lidi, kteří by skautingu něco dali. Je mi líto vlastně jen Dr. Kliky, že musel jít ze starým režimem...“

Svojsík obklopen svými vůdci a vůdkyněmi v roce 1916, vlevo VI. Štěpánová

Hlavním důvodem tohoto vnitřního převratu byly rozdílné odpovědi na otázku: „zda by nebylo lépe pro skautství, bude-li zákazem na čas přerušeno, než udrželi se přetvářkou.“

Jak přežít ve válce

V té době žijí skauti už více jak tři roky v samostatném spolku Junák a stejně tak dlouho jsou decimováni světovou válkou. Mnoho vedoucích odešlo na frontu, část

z nich i padla. Úřady kontrolují činnost a tlačí na válečnou podporu. Svojsík se brání, nechce si zadat, ale zároveň chce: „udržeti při plné práci a činnosti několik oddílů, zachovati tak kontinuitu pro budoucnost a získáváním nových zkušeností příznivých i nepříznivých postupně utvářeti určitý typ skauta českého, Junáka, jenž by tu stál pohotově, až po válce, jak k tomu dojít musí, bude reformována výchova mládeže od kořenů.“

Bratr zakladatel zvolil pro uklidnění úřadů ideální cestu odpovídající skautské zásadě pomoci druhým – charitativní činnost. Díky ní se se junáci nemuseli například zapojit do předvojenské přípravy. Ovšem sám Svojsík se i díky svému povolání učitele tělocviku angažovanosti nevyhnul. Například při první přehlídce 1 800 žáků provozujících povinná vojenská cvičení byl Benjamin pobočником inspektora Klenky, místostarosty spolku Junák a jak je vidno na filmovém záznamu, čile vítal rakouské hodnostáře státní i vojenské. Cvičit zde ovšem neuvídíte skauty, stojí v zázemí připraveni poskytovat první pomoc.

Rozhoduje se i pro napsání a vydání Polních her (1916), které se snadno dají použít při předvojenské výchově, jen proto, že hrozí vydání přímo her vojenských. Zároveň čelí různým obviněním, kdy každý jeho krok je pečlivě sledován vůdcovským sborem a on musí vysvětlovat: „Byl jsem tehdy pozván na Hrad, kde mě místodržitel upozornil na různá udání, že mezi skauty se rozmáhá protirakouská propaganda a jestliže nedojde k nápravě, že v Čechách a na Moravě bude skautská organizace zakázána. Dodal ještě, abych v tom ohledu dal hlášení všem pražským i mimopražským vůdcům družin. Propustil mě přátelsky, a protože v té chvíli jeho manželka odjížděla do města, nabídl mi místo v jejím voze. A když vůz zastavil ve Vodičkově ulici, paní mě pozvala do Bergrovy cukrárny. Zdržel jsem se s ní asi půl hodiny jen proto, abych jí osvětlil poslání skautského programu, aby měla o nás lepší mínění a v tom smyslu mohla i příznivě ovlivnit svého manžela.“

Kritika sílí

Na druhou stranu v osobním nasazení byl ochoten i k činům, které ho mohly přivést až k obvinění z velezrady, jak dokládá pomoc významnému vůdci pražské Dvojky Vaškovi Jelenovi, snažícímu se vyvléct z armádní povinnosti předstíraným šílenstvím. Potřeboval ovšem uvěřitelná svědectví, o něž žádal Svojsíka. Ten si k tomu později poznamenal: „Vypovídal jsem pod přísahou, ne sice lži, ale jako o člověku duševně chorém. Když jsem to po čase řekl Kavalírovi, pravil, že by on to neučinil ani pro vlastního bratra. A tito oba skauti byli mezi prvními útočníky a Jelen Dr. Klikovi výslovně řekl: „Svojsík jedná tak, poněvadž má strach...“

FOTO archiv Junáka, Skautský institut

O to větší zklamání pak pro Svojsíka bylo, že právě V. Jelen se stal jedním z vůdců opozice proti němu. Ta nabírala na síle pokračující válkou a národnostním vzepětím. Kritici by chtěli více politické angažovanosti,

jež by ovšem znamenala konec spolku. Svojsík je ustojí až do 28. října 1918, který změnil ráz dějin ve prospěch nové republiky. Do poloviny 20. let ovšem neustane kritika válečného angažmá a br. zakladatel si musí vyžádat od Národní rady potvrzení, že ani on ani Junák se za války neprohřešili proti svým národním povinnostem.

Dnešním pohledem

„Český skauting procházel v průběhu historie několika složitými obdobími, kdy vzájemně soupeřily motivy pedagogické výchovy a dodržování základních ideálů hnutí. Nepřekvapí tak, že již A. B. Svojsík před vznikem samostatné československé republiky řešil problém, do jaké míry je nutné vyjít vstříc tehdejší státní moci,“ potvrzuje zmíněné spory historik Lukáš Havel, který spolupracuje se Skautským institutem. A dodává: „Další generace činovníků měly v budoucnu řešit obdobné. Zejména v letech 1968–1970, kdy hnutí zažívalo opětovný rozvoj za cenu některých ústupků komunistickému režimu. S rozpory mezi tehdejšími činovníky můžeme pracovat i dnes. Každý skaut i skautka by měli občas přemýšlet, jak by se na jejich místě zachoval.“

Když se dnes podíváme na kompromisy A. B. Svojsíka a srovnáme je s těmi, které v letech 1939, 1948 či 1969–70 dělali jeho nástupci, zdá se většina až nicotná. O to více vyniká, kolik kritiky tyto činy sklidily oproti těm pozdějším. Ovšem základní přesvědčení, že spolek se má udržet i za cenu ústupků s mocí, aby v lepších časech bylo odkud brát ty slušné, pochází právě z prvních let hnutí. Stejně tak otázka: „zda by nebylo lépe pro skautství, bude-li zákazem na čas přerušeno, než udrží-li se přetvářkou.“ ➤

Literatura:

Na obranu čs. skautingu,
http://www.skautskyinstitut.cz/wp-content/uploads/2013/12/na_obranu_ceskeho_skautingu.pdf

Časopis Junák
<http://skaut-junak.skauting.cz/>

R. Plajner: Úsvit českého junáctví
<http://data-krizovatka.skauting.cz/plajner/01/default.html>

Filmový záznam cvičení Junobrany
<http://film.nfa.cz/portal/avrecord/0064307>

KALEIDOSKOP ABS

Je zvláštní, jak málo o něm víme, v protikladu s tím, co pro skauting znamenal. Jeho životopisy jsou krátké, oslavné, zkratkovité a často chybné. Výsledkem je ikona s několika stále se opakujícími údaji, jimž chybí hloubka a plastičnost. Snad se tedy ke kulatému jubileu 150 let od narození podaří tento dluh napravit a dočkáme se čtivého životopisu. Pojďme se zatím podívat na pár neznámých a zajímavých drobností z jeho života.

FOTO: ARCHIV JUNÁKA, SKAUTSKÝ INSTITUT

Žák a student →

Všechny životopisy se shodují, že Antonín byl výborný student. To ovšem neodpovídá dochovaným školním vysvědčením. Podle známek byl student průměrný, na gymnáziu dokonce opakoval ročník. Při ukončení učitelského ústavu měl mimo jiné trojku z tělocviku, který se později stal jeho hlavním oborem. Ani v pilnosti nevynikal.

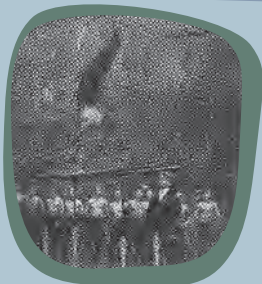
Zpěvák ↑

České pěvecké kvarteto, jehož byl Benjamin inspirátorem a dlouholetým členem, uskutečnilo stovky koncertů v desítkách zemí a stalo se opravdu věhlasným tělesem šířícím českou kulturu. Při druhé cestě kolem světa, v roce 1906, jen v Americe měli přes dvě stě vystoupení, nejprestižnější před americkým prezidentem Rooseveltem.

← Kinař

Po postavení paláce SKAUT, který vybudoval Svojsíkův bratr, bylo v jeho útrobách i kino stejného jména, se kterým je spojováno úspěšné období. Pro Antonína bylo ovšem spíš noční můrou, jelikož se nejdříve nenašel nájemce, provozoval biograf sám, ovšem dluhy za jeho provoz se v roce 1932 vyšplhaly do statisíců a Svaz čelil mnoha žalobám od filmových společností. Svojsík splácel ze svého a vše se táhlo ještě několik dalších let.

← Sportsman

Kromě hudby se Antonínovou velkou láskou stal sport, už v roce 1891 se učil hrát na Letné kopanou, cvičil v Sokole, kde v roce 1899 napsal s dalšími autory cvičební příručku. Po návratu z Ameriky zavedl pro své žáky basketbal, o němž poznamenal: „Hrál se zuřivě, ale jen potud, než si uvědomili, že se nehraje také jinde, načež zájem pohasl a k trvalému životu vzkříšen byl teprve o 20 let později. Móda hrála i ve sportu odjakživa hlavní roli.“ A v roce 1910 uskutečnil první veřejné cvičení žáků středních škol v celé monarchii.

Střelec →

Svojsík měl v držení různé střelné zbraně např. loveckou pušku a revolver. Rád chodil se svým tchánem na lov a přál si být hajným. Doporučoval střeleckou výchovu žáků a učil skauty zacházet s revolverem i na prvním táboře. První světová válka tuto zálibu pravděpodobně utlumila.

Svojsíkův rok 2016

7 tváří A. B. Svojsíka: 17. září – 30. října

Výstava ve Skautském institutu na Staroměstském nám. 4, je zajímavou sondou do Benjamínova života, protože se ho snaží představit nejen jako skauta, ale jako člena široké rodiny, cestovatele, hudebníka, tělocvikáře, pedagoga a ukázat i jeho přesah do současnosti. Třešničkou na dortu budou jeho cestovatelské fotografie a množství portrétů, kterými ho poctili malíři i fotografové.

Soutěž pro následovníky →

Speciální tematický odznak byl určen pro skauty a skautky, kteří se zúčastnili soutěže, ve které se snažili Byt jako Svojsík – otužovali se, učili novým dovednostem, konali dobré skutky a snažili se odlišit od ostatních. Zapojilo se na tři sta dětí a přes 270 jich odznak získalo.
Více na www.teepeck.cz/svojsik

Pocta Svojsíkovi ↓

Orlovská hájovna je spjatá s počátky skautingu a br. zakladatelem. Na jeho počest a pro lepší připomenutí příběhu junáctví bylo na Orlovech připraveno množství oživujících, metodických a estetických prvků, které pomohou především oddílům, aby místo využili v rámci výchovného programu. Zároveň byla na blízkém hradě Lipnice otevřena stálá expozice výchovy v přírodě představující kromě počátků skautingu také J. Foglara a nedalekou Sluneční zátoku a Prázdni-novou školu Lipnici.
Více na www.skautskyinstitut.cz/svojsik

Signály z neznáma

Více než 200stránková kniha Svojsíkových článků z novin, časopisů či almanachů odpovídá mimo jiné na to, jaký chtěl, aby byl skauting, oddíl, jeho vůdci i čelní představitelé? Co si myslel třeba o statečnosti, korupci, kultuře či cestování? Vybrány jsou ty, které přináší i po desítkách let živou inspiraci pro dnešek a pomáhají k pochopení smyslu skautingu. A doplněny o Svojsíkovo líčení příběhů z historie a z cestování po celém světě. Mnoho textů je určeno i dětem a tak se hodí pro přiblížení osobnosti zakladatele skautingu členům našich oddílů.

K dostání na www.skaut.cz/obchod

FOTO Roman Šantora – Bobo